

Olli Hietanen

ONNELLINEN JA KESTÄVÄ VARSINAIS-SUOMI

- eli visio ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti
ja kulttuurisesti kestävästä Varsinais-Suomesta

TUTU-eJULKAISUJA 2/2010

Olli Hietanen, kehitysjohtaja
Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto
olli.hietanen@tse.fi

Copyright © 2010 Hietanen & Tulevaisuuden tutkimuskeskus & Turun yliopisto

ISBN 978-952-249-038-4

ISSN 1797-132

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun yliopisto
Rehtorinpellonkatu 3, 20500 TURKU
Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 HELSINKI
Pinninkatu 47, 33100 TAMPERE
Puh. (02) 481 4530
Faksi (02) 481 4630
www.tse.fi/tutu
tutu-info@tse.fi, etunimi.sukunimi@tse.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO.....	4
2.	PUHDAS YMPÄRISTÖ.....	5
3.	KILPAILUKYKYINEN TALOUS.....	7
4.	SOSIAALINEN HYVINVOINTI	11
5.	MONIKERROKSELLINEN JA RIKAS KULTTUURI	13

1. JOHDANTO

Varsinais-Suomen liitto käynnisti keväällä 2009 maakuntasuunnitelman päivitystyön nykyistä maakuntasuunnitelmaa arvioivalla palautekyselyllä sekä 1.4.2009 toteutetulla laajalla visioverstaalla. Lisäksi syksyllä 2009 käynnistettiin Menna-hanke, joka kutsui kevään tulevaisuusverstaaseen osallistuneet sidosryhmät jatkamaan tunnistettujen tulevaisuushaasteiden arvioimista teemakohtaisissa jatkoverstaissa 29.9.2009. Lisäksi järjestettiin myös nuorisoverstas, jossa Tarvasjoen yhtenäiskoulun 9-luokkalaiset rakensivat (4.11.2009) tulevaisuuskuvia onnellisesta elämästä.

Verstasprosessin ohella Menna-hankkeessa kerättiin myös yhteen erilaisten viime vuosina (2005–2009) toteutettujen seudullisten ja kansallisten ennakointihankkeiden tuloksia taustaineistoksi maakuntasuunnitelman päivitystyölle. Tähän raporttiin on tiivistetty toimenpideehtotuksia, joilla Varsinais-Suomi voi kehittää kansallista ja kansainvälistä edelläkävijyyttä kaikilla yhteiskunnan ja kestävän kehityksen osa-alueilla. Menna-hankkeen tulevaisuusverstaiden tulokset ja taustamateriaalit on esitetty tarkemmin erillisessä julkaisussa.¹

Ennakointiprosessin tuloksena on syntynyt myös Varsinais-Suomen ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän tulevaisuuden visio: **onnellinen ja kestävä Varsinais-Suomi vuonna 2030**. Visio jakaantuu neljään osa-alueeseen: 1) puhdas ympäristö, 2) kilpailukykyinen talous, 3) sosiaalinen hyvinvointi sekä 4) monikerroksellinen ja rikas kulttuuri.

¹ Hietanen Olli (2010) Taustamateriaalia Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelman päivitykseen. TututeJulkaisuja 1/2010. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. 125 s.

2. PUHDAS YMPÄRISTÖ

Ympäristöön ja kestäväan kehitykseen liittyvät teemat nousivat vahvasti esille Menna-hankkeen tulevaisuusverstaissa ja myös muissa tausta-aineistoissa. Seuraavina vuosina ympäristöön ja kestäväan kehitykseen liittyvät teemat ovat epäilemättä samaan aikaan merkittävimpiä haasteita ja mahdollisuuksia sekä elinkeinoelämälle että myös viranomaisille.

Ympäristöön liittyvä globaali haaste on ilmastonmuutos. Tarkempaa maakunnallista arviointia edellyttää muun muassa sään ääri-ilmiöiden vaikutus maatalouteen ja infrastruktuuriin. Lisäksi Varsinais-Suomelle erityinen ympäristöhaaste on Itämeri: sen puhtaus, turvallisuus, asuminen ja elinkeinot.

Ympäristön tilaan voidaan Varsinais-Suomessa vaikuttaa mm. tiivistämällä yhdyskuntarakennetta sekä parantamalla liikenteen energiatehokkuutta. Liikenteen energiatehokkuuteen vaikuttavat myös lähipalvelut. Asumisen ja rakentamisen osalta Varsinais-Suomessa voidaan lyhyellä aikavälillä panostaa erityisesti korjausrakentamiseen - esimerkiksi energiatehokkuuden kehittämiseen. Pitkemmällä aikavälillä uusissa kohteissa ja kaavoissa on vastaavasti panostettava älyrakentamiseen: kestäväan teknologiaan ja infrastruktuuriin, funktionaalisiin materiaaleihin, julkisiin liikenneyhteyksiin ja lähipalveluihin.

Uusituvan energian käyttöä voidaan lisätä mm. rakentamalla kaupungin katoille pieniä tuuli-voimaloita ja aurinkopaneeleja sekä ydinkeskustojen, kylien ja lähiöiden alle geotermisiä energiantuotantolaitoksia. Myös jätteenpolton ekologisuutta tulisi kehittää ja rinnalle on rakennettava uusiutuvia energialähteitä hyödyntäviä energialaitoksia (hajautettu tuotanto, lähienergia ja bioenergia ovat merkittäviä mahdollisuuksia ja haasteita maailman mittakaavassa). Lisäksi maa- ja metsätalouden sekä myös teollisuuden sivuvirtoja tulisi hyödyntää määrätietoisesti maakunnan teollisuuden bioenergiana. Vihreää logistiikkaa ja teollista ekologiaa on kehitettävä niin teollisten prosessien materiaali- ja energiatehokkuudessa kuin myös jätehuollossa, liikkumisen hallinnassa ja yhdyskuntarakenteen tiivistämisessäkin.

Itämeren rehevöitymiseen on puututtava laajoin ja kansainvälisin keinoin. Tähän liittyy myös kestäväan maatalouden edistäminen Itämeren rantavaltioissa.

Toimenpide-ehdotukset:

- *Tehdään mitä tiedetään:* Syksyllä 2010 valmistuu Varsinais-Suomen ELY-keskuksen koordinoimana Varsinais-Suomen energiastrategia. Kaikki maakunnan omassa päätösvallassa olevat rahoitusinstrumentit voitaisiin suunnata seuraavalla hakukierroksella nimenomaan energiastrategian, (Turku Science parkin valmisteleman) ICT strategian sekä juuri valmistuneen (Varsinais-Suomen ELY-keskuksen koordinoiman) Varsinais-Suomen elinkeinostrategian toteuttamiseen. Toteutetaan kaikki näissä strategioissa ehdotetut toimenpiteet. Tällä tavalla voisimme aikaansaada kestäväan kehityksen mukaista työllistävää kasvua ja imagoitua edelläkävijäksi näissä kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäväissä teemoissa.

- *Varsinais-Suomesta teollisen ekologian edelläkävijä:* Alueen teollisuus, yliopistot ja kehittäjätahot voivat yhdessä hakea laajaa TEKES- tai EU-hanketta teollisen ekologian pilotille. Tähän sisältyy myös Varsinais-Suomen maatalouden sivuvirtojen (bioenergian) hyödyntäminen.
- *Varsinais-Suomesta uusituvan energian maakunta:* Tämä visio voidaan toteuttaa mm. rakentamalla kaupungin katoille lisää pieniä tuulivoimaloita ja aurinkopaneeleja sekä ydin-keskustojen, kylien ja lähiöiden alle geotermisiä energiantuotantolaitoksia. Myös lähialueella tuotetun bioenergian hyödyntämistä on edistettävä.
- *Läheltä Varsinais-Suomesta:* Varsinais-Suomen tarvitaan lähistrategia mm. raaka-aineille, vedelle, energialle (Varsinais-Suomelle keskeisiä voivat olla mm. biokaasuvoimalat), ruoalle ja lähipalveluille. Lähiruokaan ja ylipäätään elintarvikeomavaraisuuteen kannattaa panostaa myös turvallisuuden ja huoltovarmuuden näkökulmasta. Tulevaisuudessa myös energiantuotanto on hajautettua. Lähellä tuotetun bioenergian ohella pitää kehittää myös aurinko- ja tuulivoimaa. Lähituotannon ja palvelujen kehittäminen edellyttää myös uusia rahoitusinstrumentteja. Miten esimerkiksi rahoitetaan lähiruokaketjujen tms. kaupallisten yhteistointaverkostojen T&K-työtä?
- *Vähähiilinen Varsinais-Suomi:* Kaavoituksen, liikenteen ja palvelujen osalta tarvitaan Varsinais-Suomen kestävä yhdyskuntarakenteen strategia. Kestävä yhdyskuntarakenne edellyttää muun muassa hyviä julkisia liikennepalveluita, uudisrakentamisessa kestäviä tuotantotapoja ja tiivistä yhdyskuntarakennetta sekä olemassa olevan rakennuskannan osalta merkittävää panostusta energiasaneeraukseen. Kestävä yhdyskuntarakenteen strategiatyön lisäksi voidaan heti käynnistää maakunnallinen kaavoitushanke, jossa kestävä kehitys viedään yleis- ja asemakaavoihin koko maakunnan alueella. Kaikkein helpoin ja nopein toimenpide on energiatehokkuutta edistävän korjausrakentamisen tukeminen kaikilla jo käytössä olevilla instrumenteilla. Emme tarvitse tässä haasteessa yhtään uutta innovaatiota emmekä teknologiaa. Riittää, että otamme päättäväisesti käyttöön kaiken sen, joka on jo mahdollista kansallisesti ja maakunnallisesti.
- *Puhdas ja kestävä maatalous:* Maatalouden ympäristötehokkuutta on kehitettävä laajalla yhteishankkeella, jossa ovat mukana kaikki Varsinais-Suomen seutukunnat. Maatalouden osalta tarvitaan lisäksi kehityshankkeita lähienergiaan ja -ruokaan sekä biomateriaaleihin.
- *Puhdas Itämeri:* Tarvitaan myös laaja kansainvälinen ympäristöhanke Itämeren tilan kohentamiseksi (esimerkiksi rehevöitymisen estämiseksi ja ympäristöonnettomuuksien ehkäisemiseksi/turvallisuuden kehittämiseksi). Mukaan tarvitaan kaikki Itämeren rantavaltiot ja suurimmat rantakaupungit. Koordinaattorina ja koolle kutsujana toimii Varsinais-Suomi. Asiaa voidaan edistää mm. EU:ssa ja Pohjoismaiden Neuvostossa. Kansainvälinen aloite suurhankkeesta voidaan tehdä myös UBC:n ympäristökongressin (<http://www.solutions2011.fi/index.php/planning>) yhteydessä Turussa vuonna 2011 - esimerkiksi Rooman Klubin toimesta.

3. KILPAILUKYKYINEN TALOUS

Tulevat vuodet ovat talouden kannalta haastavia. On täysin mahdollista, että metsä-, meri- ja metalli- sekä myös elektroniikkateollisuuden määrä Suomessa vähenee seuraavina vuosina merkittäväällä tavalla ja vieläpä samanaikaisesti. Tämän uhkakuvan toteutuminen merkitsisi Varsinais-Suomelle erityisen suuria ongelmia: koko Varsinais-Suomesta voi pahimmillaan tulla nopean rakennemuutoksen alue. Samaan aikaan syntyy toki myös uutta teollisuutta – ja varsinkin palveluja. Suuria mahdollisuuksia liittyy mm. LogiCityyn, Turun kulttuuripääkaupunkivuoteen, saaristomatkailuun, Agribusineeseen, korjausrakentamiseen, sosiaali- ja terveysalaan sekä ympäristöteknologiaan ja laajemminkin ympäristöosaamiseen.

Maakuntasuunnitelman ja -ohjelman kannalta erityisen tärkeitä kehittämisteemoja ovat kaa-voitus, logistiikka ja koulutus, sillä näihin teemoihin julkishallinto kykenee aidosti vaikuttamaan omilla toimenpiteillään.

Suomi sijaitsee Aasian ja Euroopan (sekä myös Aasian ja USA:n) välisellä kuljetus-/tuotantokäytävällä. Siksi Aasian ja Venäjän kasvu näyttävät Suomelle suurena mahdollisuutena. Suomen kansantalouden ja kansallisen logistiikkaklusterin kestäväälle kasvulle riittää jo hyvinkin pienen nichen saaminen tästä globaalista materiaali- ja informaatiovirrasta. LociCity on tästä näkökulmasta Varsinais-Suomelle erittäin tärkeä kehittämiskohde. Mutta tämän mahdollisuuden lunastaminen edellyttää nopeata ja päättäväistä toimintaa. Haastajia löytyy niin Suomesta, Ruotsista kuin Itämeren eteläpuoleltakin.

Kansainvälisen yhteistyön näkökulmasta tärkeitä haasteita ovat myös Pohjoismainen yhteistyö sekä suhteet Saksaan ja Venäjään. Suomi ja Varsinais-Suomi voisivat toimia tietoisesti sillanrakentajina Venäjän ja saksan välillä. Nämä yhteistyörakenteet ovat tärkeitä erityisesti turvallisuuspolitiikan kannalta mutta myös taloudellisesti kestäväen kehityksen kannalta. Maakunnallisena kehäänkärkenä kansainvälistymisessä voidaan käyttää esimerkiksi 2011-projektia (sen pitkäkestoisia vaikutuksia), LogiCityä, uudistuvia yliopistoja sekä laajoja Itämeren suojele- ja matkailuhankkeita.

Nykyinen lama eroaa 1990-luvun lamasta siinä, että tällä kertaa ei ole näkyvissä yksittäistä toimialaa, joka nostaisi Suomen suosta (viime kerralla panostettiin metalliin ja elektroniikkaan). Tuleva kasvu on siksi pienemmissä palasissa. Jos emme voi vaikuttaa tekemisen sisältöön, niin kilpailukykyä voi etsiä myös tekemisen tavoista.

Tästä näkökulmasta tulevaisuushaasteena on joustavien työmarkkinoiden kehittäminen – ja myös se, miten ennakoinnista, strategioista, ohjelmista ja suunnitelmista seuraisi konkreettisia toimenpiteitä. Tällä hetkellä Triple Helix ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla: yliopistojen tuottama tieto ja julkishallinnon tuottama strateginen kokonaisnäkemys eivät siirry elinkeinoelämän kilpailukyvyksi. Tutkimuksista, strategioista, ohjelmista ja suunnitelmista ei seuraa merkittäviä toimenpiteitä ja panostuksia sen paremmin julkisella kuin yksityiselläkään sektorilla. Vaikuttavuuden näkökulmasta parhaiten toimii koulutus. Miten myös muuhun T&K -toimintaan saadaan samanlaista käytännönläheistä ja käyttäjälähtöistä tarveharkintaa?

Haasteena on koulutuksen osalta kehittää entisestään koulutuksen järjestäjien, elinkeinoelämän ja työvoimatoimistojen yhteistyötä muun muassa muunto-, täydennys- ja aikuiskoulutuksen osalta sekä myös oppivien, monialaisten asiantuntijaverkoston osalta.

Muuhun tutkimiseen ja kehittämiseen tarvitaan sosiaalisia innovaatioita: klusterifoorumeita ja poikkisektoraaalisia innovaatiofoorumeita sekä erilaisia avainasiakasklubeja.

Toimenpide-ehdotukset:

- *Varsinais-Suomesta yrittäjyyden maakunta:* Yrittäjyyttä on tuettava kaikin mahdollisin keinoin. Pitkällä aikavälillä tämä on tärkein taloudellisen kestävyuden keino. Visionäärinen ja imagoa luova tavoite on käynnistää kaikissa Varsinais-Suomen kouluissa yrityshautomotoimintaa. Tämän lisäksi yrityshautomotoimintaa voidaan tehostaa myös Varsinais-Suomen sairaaloissa, palvelutaloissa, päiväkodeissa jne. Kolmas yrityshautomojen haaste liittyy työperäiseen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin. Tarvitaan myös maahanmuuttajille suunnattu yrityshautomo, joka tukee varsinkin muuta kuin ravintolayrittäjyyttä.
- *Joustava ja älykäs Varsinais-Suomi:* Varsinais-Suomen työmarkkinoiden joustavuutta on kehitettävä mm. elinikäisellä täydennyskoulutuksella, harjoitteluilla, yrittäjyyskasvatuksella, työvoimatoimistojen avainasiakasklubeilla sekä erilaisilla joustavilla palkkausjärjestelmillä jne. Esimerkiksi LogiCityn kehittämisen yhteydessä on pohdittu minkälaisia erityisiä lisäarvopalveluja LogiCity ja Varsinais-Suomi pystyisivät tarjoamaan tänne asettuville yrityksille. Tällaisia palveluita voisivat olla mm. yksilölliset työvoimapalvelut (löydämme teille kaiken tarvittavan työvoiman 14 vuorokaudessa) sekä erilaiset yhteistoimintarakenteet, kuten esimerkiksi yhteiset varastot, joissa työskentelee yhteiset työntekijät. LogiCityn kaltaiseen kokonaisuuteen voidaan liittää myös koko klusteria palvelevia yrityshautomoja (niille aloille, joita kuljetus ja logistiikka tarvitsevat) sekä alalle ja alueelle profiloituja muita rahoitusinstrumentteja. Varsinkin LogiCityn kaltaisissa kohteissa pitää myös hyödyntää kaikki älyrakentamisen mahdollisuudet hyödyntämällä uusin mahdollinen teknologia täysimääräisesti.
- *Yhteistyön Varsinais-Suomi:* Tarvitaan innovatiivisia yhteistyön foorumeja, joiden avulla julkishallinto saattaa yhteen talouselämän tarpeet sekä kouluttajien, kehittäjien ja tutkijoiden osaamisen. Nämä yhteistyörakenteet (foorumit, verkostot, klubit yms. *palvelukonseptit*) toimivat vielä paremmin, jos niihin voidaan yhdistää rahoitusinstrumentteja; jos esimerkiksi maakunnan kehittämistä tms. resurssi voidaan jakaa ja kohdistaa näiden verkostojen kautta. Tämä yhteistyön tarve ja yhdessä tekemisen tavoite on noussut vahvasti esille myös Varsinais-Suomen ICT-strategiatyössä. Tavoitetta voidaan edistää kärkihankkeella, joka kerää yhteen kaikki alueen keskeiset toimijat: esimerkiksi TOP 50 yritystä, kaikki maakunnan kunnat ja kaupungit sekä yliopistot ja korkeakoulut ja muut strategiseksi tunnistetut toimijat. Nämä voidaan kutsua ensin koolle esimerkiksi Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen/ Turku Science Parkin toimesta foorumiksi – joka aluksi yhdessä muotoilee visionsa ja tavoitteensa, jotka toteutetaan hankkeina (esimerkiksi VS-liiton, ELY-keskuksen ja VS osaamis-

keskuksen rahoituksella (70% rahoittajalta ja 30% toimijoilta itseltään). Tämänkaltainen tavoite on jo kirjattu ainakin Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen toimintasuunnitelmaan.

- *Elinikäisen ja elämänlaajuisen oppimisen Varsinais-Suomi:* Tarvitaan koko Varsinais-Suomen koulutusjärjestelmän kattava koulutusstrategia päiväkodeista yliopistoihin ja vapaaseen sivistystyöhön asti. Strategian avulla roolitetaan ja vastuutetaan maakunnan koulutustoimijat sekä kehitetään koko koulutusjärjestelmää yhtenä kokonaisuutena niin, että hyvät käytännöt saadaan käyttöön joka tasolla. Strategiatyötä jatkamaan ja kehittämään voidaan perustaa koulutusfoorumi, jota koordinoi esimerkiksi Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos tai koulutus- ja kehittämiskeskus.
- *Osaava Varsinais-Suomi:* Osaamisen kehittämisessä on neljä tulevaisuushaastetta:
 1. koulutustakuu (kaikille varsinaissuomalaisille taataan yksilöllinen, yksilön vahvuuksia tukeva koulutus),
 2. kaikki alueen koulut voivat erikoistua johonkin oman alueensa kannalta tärkeään teemaan: esimerkiksi monikulttuurisuuteen, agribusinekseen, kulttuuriin, liikuntaan jne.
 3. kestävä kehitys: ympäristökasvatus, ympäristöosaaminen ja ympäristöteknologia toisaalta erikoistuneena asiantuntijuutena ja toisaalta liitettynä monitieteisesti ja poikkisektoraalisesti kaikkeen muuhun sekä
 4. yrittäjyyskasvatus: kansallista ja kansainvälistä edelläkävijyyttä voidaan tuottaa mm. käynnistämällä yrityshautomotoiminta kaikissa Varsinais-Suomen kouluissa, sairaaloissa, palvelutaloissa jne.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä peruskoulun kehittämiseen. Peruskoulu on se osa koulutusjärjestelmää, joka tekee suomalaisista suomalaisia – ja varsinaissuomalaisista varsinaissuomalaisia. Siksi peruskoulun on oltava koulutusjärjestelmän keskiössä. Elinkeinoelämän näkökulmasta erityisen tärkeitä ovat myös kaikki ne oppilaitokset, joiden päätöksenteko on paikallisissa käsissä. Tällaisia ovat muun muassa ammattikorkeakoulu ja ammattioppilaitokset. Näissä oppilaitoksissa on panostettava yhteistyöhön elinkeinoelämän kanssa. Esimerkiksi oppilaitosten hallituksissa on oltava vähintään puolet jäsenistä elinkeinoelämän edustajia.

- *Veturiyrityksillä ja seutukunnallisilla vahvuuksilla kilpailukykyä:* Maakunnan vahvuuksiin - kuten esimerkiksi Ukin sähköautoihin, Turun telakoihin/vesirakentamiseen ja luovaan talouteen (mukaan lukien media ja tekijänoikeusteollisuus), Salon mobiiliteknologiaan, Loimaan Agribusinekseen ja Länsi-Turunmaan saaristomatkailuun - on panostettava merkittäväällä tavalla. Kaikkiin maakunnan vahvuusalueisiin on saatava kansainväliset jättihankkeet, jotta osaaminen kehittyy ja säilyy yli lamojen. Nämä alueelliset vahvuudet voidaan huomioida myös kaavoituksessa ja rahoitusinstrumenteissa kehittämisvyöhykkeinä.
- *Luovien rajapintojen ja harkitun sattuman hyödyntäminen:* Uusia liiketoimintamahdollisuuksia voidaan kehittää perinteisten vahvuuksien ja liiketoiminta-alueiden rajapinnoilla.

Tätä varten tarvitaan innovaatiofoorumeita. Innovatiivinen tavoite on käynnistää pilotti-hankkeita kaikkien perinteisten liiketoiminta-alueiden rajapinnoilla esimerkiksi TEKESin ja Sitran rahoituksella. Hankkeet voidaan suunnitella ja toimijat sitouttaa maakunnallisissa innovaatiofoorumeissa, joiden toimintaa voidaan rahoittaa esimerkiksi maakunnan kehittämisrahalla. Tätä voidaan edistää toteuttamalla esimerkiksi Varsinais-Suomen ICT-strategiassa mainitut yhteistyön foorumit sekä jatkamalla ja laajentamalla maakunnallisen ennakoitifoorumien toimintaa ja myös panostamalla merkittävästi Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen toimintaan. Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen toimintasuunnitelma kattaa kaikki maakunnan kärkitoimialat. Näiden kärkitoimialojen väliin on käynnistettävä innovaatiofoorumi uusien liiketoiminta-alueiden, yritysten ja tuotteiden kehittämiseksi.

- *Varsinais-Suomi siirtyy Biokauteen:* Aivan kuten ihmiskunta on aikoinaan elänyt kivi-, rauta- ja pronssikauden, niin seuraavaksi olemme siirtymässä biokauteen. Tulevaisuudessa kaikki se, mikä voidaan tehdä biomateriaaleista, myös tehdään niistä. Tämä edellyttää vahvaa panostamista biomateriaalien tutkimiseen ja kehittämiseen sekä myös agribusinekseen. Tässä teemassa on käynnistettävä maakunnallinen kärkihanke. Esimerkkinä teemoista on noussut esille muun muassa kompostoitava elektroniikka ja keinoliha. Myös ihmisten varaosat (luut, iho, hampaat jne.) sekä lääkkeet, mausteet, värit ja kemikaalit ovat nousseet esille mahdollisina kehittämiskohteina ja maatalouden tulevaisuuden tuotteina.
- *Hyvän hallinnon Varsinais-Suomi:* Varsinais-Suomessa on toteutettava myös julkishallinnon kärkihanke: esimerkiksi hankkimalla korkealaatuiset videoneuvottelujärjestelmät kaikkiin kuntiin – ja ottamalla käyttöön säännölliset julkishallinnon innovaatiofoorumit: esimerkiksi valtuustojen, lautakuntien ja hallitusten yhteiskokoukset mm. Turun, Salon, Loimaan ja Ukin välille. Julkishallinnon tulisi hyödyntää täysimääräisesti uusin mahdollinen teknologia sekä kansallisesti käynnissä olevat kehittämishankkeet. Tällaisia on määritelty ja nostettu esiin muun muassa Varsinais-Suomen ICT-strategiassa (jonka on tehnyt Turku Science Park Varsinais-Suomen liiton rahoituksella). Tietoyhteiskunta on viime vuosina edistynyt hitaasti koko Euroopassa. Vahva panostus julkishallinnon ICT-osaamiseen ja infrastruktuuriin voi parhaimmassa tapauksessa muuttaa koko maakunnan toimintakulttuuria ICT-strategian osoittamaan yhteistoiminnan ja yhdessä tekemisen suuntaan
- *Varsinais-Suomesta tulevaisuuden näkijä ja tekijä:* Maakunnallista ennakoitifooriumia ja maakunnan ennakoititoimijoiden yhteistyötä on kehitettävä pitkäjänteisillä hankkeilla ja ennakoitiprosesseilla, joilla ennakointi ja visionäärinen johtaminen juurrutetaan maakunnan elinkeinoelämän kilpailukykytekijäksi. Samalla ennakoitifoorumista kehittyy paikka, jossa erilaiset strategia-, ohjelma- ja suunnitelmaprosessit kohtaavat. Tällä tavalla luodaan samalla synergiaa alueen eri kehittäjätahojen välille.

4. SOSIAALINEN HYVINVOINTI

Myös yhteisöllisyyden ja suvaitsevuuden merkitys korostui Menna-hankkeen tulevaisuusverstaissa ja muissa taustamateriaaleissa.

Pääkirjasto on hyvä esimerkki kaupungin yhteisestä olohuoneesta. Hyviä käytäntöjä ovat myös Eurooppa-päivän ja eurooppalaisen yrittäjyyden päivän tapahtumat sekä erilaiset kaupunkifestivaalit (kuten esimerkiksi Taiteiden yö ja Down by the Laituri – sekä myös silakka- ja Joulumarkkinat).

Ajankohtaisia mahdollisuuksia yhteisöllisyyden ja luovan pörinän kehittämiseen liittyy myös kulttuuripääkaupunkivuoden (2011-projektin) tapahtumavirtaan.

Kaupunkilaisille ja laajemminkin maakunnan asukkaille on annettava mahdollisuus ottaa osaa ja rakentaa maakuntaa. Turun yliopiston seinässä lukee *Vapaan kansan lahja vapaalle tieteele*. Kansa voisi olla valmis laajemminkin tukemaan maakunnalle ja sen seutukunnille tärkeitä projekteja ja prosesseja jos siihen annetaan mahdollisuus. Itse tekemisen ja esimerkiksi vapaaehtoistyön merkitys korostuu tulevaisuudessa – myös sosiaalisen kestävyuden keinona.

Menna-hankkeen nuorisoverstaassa ei toivottu kuuta taivaalta – vaan jopa häkellyttävän arkipäiväisiä asioita: nuorena täyttää elämää kavereiden kanssa ja aikuisena onnellista arkielämää. Koulun kunnialla loppuun suorittaminen ja koulun jälkeen työllistyminen ovat askeleita vastuulliseen aikuisuuteen. Kaikki se, mitä tässä menetetään, maksetaan katkerasti ja kalliisti takaisin myöhemmin.

Maakunnassa toteutettujen sosiaali- ja terveysalan tulevaisuusverstaissa ydinhaasteiksi on noussut nuorista välittäminen, elämyksellinen vanhuus ja riskiryhmien tunnistaminen sekä näihin kaikkiin liittyvät ennaltaehkäisevät toimintamallit. Muita tärkeitä teemoja ovat yhteisöllisyys, oman vastuun korostuminen ja virtuaaliset palvelut.

Toimenpide-ehdotukset

- *Lapsista ja nuorista välittäminen:* Nuorison osalta maakunnalliseksi tavoitteeksi on otettava täystyöllisyys ja koulutustakuu: jokaiselle nuorelle tulee taata sekä koulutus että työpaikka (kesätyöpaikkoja ja ensimmäinen työpaikka koulun jälkeen). Tämä visio, lupaus ja takuu, voidaan toteuttaa päättävällä ohjelmalla ja sitouttamalla alueen yritykset *Me välitämme* -brändiin. Pitkällä aikavälillä tämä on merkittävin sosiaalista kestävyyttä luova toimenpide.
- *Elämyksellinen vanhuus:* Varsinais-Suomi tarvitsee K63-strategian, joka sisältää toimenpiteitä mm. ikääntyneiden koulutukseen, yrittäjyyteen, eläkkeen ja työelämän sekoittamiseen, palveluihin, harrastuksiin jne.
- *Harrastava, luova ja elämäniloinen Varsinais-Suomi:* Tarvitaan vahva panostus yhdistys- ja harrastustoimintaan (esimerkiksi kuntien kulttuuritoimen ja taidetoimikunnan kautta). Kolmanteen sektoriin (yhdistyksiin yms. harrastustoimintaan ja -mahdollisuuksiin) panostaminen luo elämäniloa sekä niille jotka harrastavat (toimivat aktiivisesti esimerkiksi har-

rastajateattereissa tai urheiluseuroissa) että myös niille, jotka nauttivat kulttuuri- ja urheilutapahtumista yleisön roolissa. Yhdistys- ja harrastustoiminnan kehittämisen on merkitystä myös taloudellisen kestävyuden näkökulmasta: panostus harrastustoimintaan voi luoda uusia yrityksiä, kun/jos aktiivinen harrastus muuttuu elinkeinoksi. Innovatiivinen työkalu on myös Varsinais-Suomen oma ”Talent-kilpailu”, jonka parhaimmisto pääsee vuosittain yrityshautomoon ja starttirahan piiriin.

- *Älykkään rakentamisen Varsinais-Suomi:* kaupunkirakennetta ja asumista on monipuolistettava kaavoituksella sekä korjaus- ja uudisrakentamisella. Haasteena on luoda ja yhdistää erilaisia asumismuotoja, lähipalveluja ja toimivia yhteyksiä. Rakentamiseen ja kaavoitukseen voidaan yhdistää myös erilaisia yhteisöllisiä palveluja (luovia tiloja, katuteatteria yms. tiloja harrastuksille) sekä uusinta teknologiaa ja funktionaalisia materiaaleja. Viihtyisyyttä voidaan edistää myös sumentamalla kaupungin ja maaseudun rajapintaa: lähiruoka-ajatteluun liittyy myös itse tekemisen arvostaminen. Tätä voidaan edistää mm. kaavoittamalla ja rakentamalla siirtolapuutarhoja lähioihin, piholle ja parvekkeille.
- *Hyvinvoiva Varsinais-Suomi:* Sosiaali- ja terveysalalla tarvitaan lähivuosina innovatiivisia julkisten ja yksityisten palvelujen yhdistelmiä. Tavoitetta voidaan edistää perustamalla yrityshautomaita sairaaloihin ja palvelutaloihin. Varsinais-Suomien on otettava edelläkävijän ominaisuudessa myös sosiaali- ja terveysalan (sekä kulttuurin) palvelusetelit käyttöön heti kun se on mahdollista. Mieluummin jo pilottipaikkakuntana ennen muita, kuin pääjoukossa tai vasta jälkijunassa. Innovaatioita voidaan etsiä myös lähikaupan, lääkäriaseman ja yhteisöllisen asumisen yhdistämiseen liittyvillä pilottihankkeilla.
- *Kaikille työpaikka.* Jatkuvasti ja yhä nopeammin muuttuvassa ympäristössä on panostettava myös työvoimatoimistojen toimintaan. Kaikki työvoimareservit on saatava käyttöön – ja pidettävä käytössä. Pelkästään tähän teemaan panostamalla saadaan aikaan sekä hyvinvointia, taloudellista kasvua että myös kansallista ja kansainvälistä edelläkävijyyttä (positiivista imagoa). Työvoimatoimistojen ja yliopistojen yhteistyötä on kehitettävä sekä koulutuksessa että tutkimuksessa. Tämä tavoite sopii hyvin Turun uuden yliopiston yhteiskuntavastuun missioksi. Tavoitetta voidaan edistää mm. työvoimatoimistojen henkilökunnalle suunnatuilla eMBA- yms. jatkokoulutusohjelmilla sekä myös kansainvälisillä vaihto-ohjelmilla.

5. MONIKERROKSELLINEN JA RIKAS KULTTUURI

Kulttuurisen kestävyuden ydinhaasteena on varsinaissuomalaisen identiteetin vahvistaminen. Menä-hankkeen jatkoverstaassa nousi esille ehdotus historiallisesti kerrostuneen kulttuuriympäristön kunnostamisesta ja vahvasta esilletuonnista osana kestävästä kehitystä ja matkailua. Jos Turku oli josakin muita kulttuuripääkaupungiksi hakeneita (suomalaisia) kaupunkeja vahvempi, niin historiallisessa syvyydessä. Tämä vahvuus tulisi hyödyntää sekä varsinaissuomalaisten arjen identiteetissä että myös matkailussa ja muussa liiketoiminnassa. Historiallisesti kerrostunut varsinaissuomalainen kulttuuriympäristö on saatava esille ja eletäväksi.

Kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyuden rajapinnalla on mahdollisuuksia muun muassa kulttuuritoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteishankkeille. Vastaavasti kulttuurin ja talouden rajapinnalla voidaan kehittää matkailua ja elämystuotantoa. Kulttuurin ja ympäristön rajapinnalla puolestaan haasteena on muun muassa kulttuuriympäristön suojelu – ja ehkäpä laajemminkin kestävien elämäntapojen edistäminen.

Kulttuuripääkaupunkivuosi mahdollistaa Turulle ja Varsinais-Suomelle ainutlaatuisen kulttuurin ja luovan talouden ”innovaatiohypyn”. Tämäkään ei kuitenkaan tapahdu itsestään, vaan kulttuuripääkaupunkivuoden pitkäkestoisten vaikutusten hyödyntäminen edellyttää tietoisia toimenpiteitä.

Monessa Varsinais-Suomen tulevaisuuskuvassa on taustalla ajatus korkealaatuisesta osaamisesta ja esimerkiksi Varsinais-Suomen korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta. Yliopistolaki muuttui 1.1.2010 ja sen myötä mm. Turun yliopisto ja Turun kaupakorkeakoulu yhdistyivät. Samalla kaikkien Suomen yliopistojen juridistaloudellinen asema muuttuu – ne eivät ole enää valtion tilivirastoja, vaan tavalla tai toisella ”yksityisiä”. Siksi ei ole itsestään selvää, että yliopistoilla ja muilla korkeakouluilla on tulevaisuudessa resursseja edes nykyisen toiminnan ylläpitämiseen. Elinkeinoelämä on ottanut aktiivisen roolin Aalto-yliopiston resursoinnissa. Vastaavaa vastuunkantoa ja yhteistyöhönkä tarvitetaan myös Varsinais-Suomessa. Maakunnan yliopistojen ja korkeakoulujen kilpailukyvyistä on pidettävä huolta.

Kulttuuriseen kestävyteen liittyvät myös toimintakulttuurit ja yhteistyön rakenteet. Maakunnallista yhteistyötä ja yhteistyön rakenteita on kehitettävä pitkäjänteisesti ja innovatiivisesti.

Toimenpide-ehdotukset:

- *Turku maakunnan veturikaupungiksi:* Maakunnan hallinnollisia toimintakulttuureja on kehitettävä. Maakunnan veturikaupungin, Turun, on muutettava toimintakulttuuriaan avoimemmaksi ja otettava vastuuta koko maakunnan kehittämisessä samaan tapaan kuin Tampere on tehnyt Pirkanmaalla. Muun muassa lobbaamalla kansallisesti ja kansainvälisesti koko seutu- ja maakuntaa sekä tukemalla voimakkaasti ja koko arvovallallaan laajoja inf-

rastruktuurihankkeita, joilla edistetään maakunnan kokonaisuutta. Toisaalta myös ympäristökuntien on omalla toiminnallaan ja päätöksenteolla tuettava veturikaupunkia.

- *Oppiva Varsinais-Suomi:* Varsinais-Suomessa tarvitaan uusi elinikäisen ja elämänlaajuisen oppimisen strategia, jossa koko Varsinais-Suomen koulutusjärjestelmä (päiväkodeista ja esikouluista yliopistoihin ja vapaaseen sivistystyöhön saakka) hahmotetaan yhtenä kokonaisuutena ja samalla on tehtävä suunnitelmat tämän osaamisjärjestelmän kehittämiseksi, roolittamiseksi ja resursoimiseksi niin, että alueella voidaan säilyttää kansainvälisesti kilpailukykyinen koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämisen keskittymä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä peruskoulun kehittämiseen ja resursoimiseen.
- *Varsinais-Suomesta Euroopan kulttuurin maakunta:* 2011-projektin osalta on resursoitava voimavaroja erityisesti kulttuuripääkaupunkivuoden pitkäkestoisten vaikutusten tukemiseen ja juurruttamiseen. Tarvitaan erityinen strategia tai maakunnallinen ohjelma kulttuuripääkaupunkistatuksen täysimittaisesta hyödyntämisestä: suuret tapahtumat kehittävät infrastruktuuria ja niiden jälkimainingissa toteutetaan lukuisia vuotuisia/pienempiä tapahtumia.
- *Historiallinen ja monikerroksinen Varsinais-Suomi:* Historiallisesti kerrostunut varsinais-suomalainen kulttuuriympäristö on saatava esille ja eletäväksi. Tätä tavoitetta voidaan edistää käynnistämällä esimerkiksi kulttuurin suurhanke, joka kerää yhteen ja yhdistää kulttuuriympäristön ja -historian eri tasot ja rakenteet yhdeksi toiminnalliseksi ja synergistiseksi kokonaisuudeksi. Monikulttuurisuuteen liittyen on panostettava myös suvaitsevuteen ja monikulttuurisuuskasvatukseen erityisesti maakunnan peruskouluissa ja myös työpaikoilla.
- *Pörisevä Varsinais-Suomi:* Kaduille ja toreille tarvitaan kulttuuria; jatkuvaa (ympärivuotista ja -vuorokautista) ohjelma- ja tapahtumavirtaa (ikuiset jamit). On luotava pörinäympäristö, joka sallii, houkuttelee ja innostaa.
- *Luova Varsinais-Suomi:* Turkuun on perustettava myös Luovan talouden keskus eräänlaisena kulttuuri-/tapahtumakirjastona. Tämä keskus voi toimia esimerkiksi musiikkitalon tai kulttuurikorttelin yhteydessä. Siitä on kehitettävä kaupungin toinen olohuone (pääkirjaston rinnalle): paikka jossa on helppo olla ja järjestää; paikka, jossa on luovien alojen yrityshautomo ja kulttuurin tavaratalo. Keskus voi fokuoittaa vahvasti myös monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden kehittämiseen.
- *Prosentti taiteelle:* Prosentti taiteelle on oltava Varsinais-Suomessa ehto rakennusluvalle. Myös tämä kulttuurisen edelläkävijyyden visio voidaan toteuttaa kulttuuripääkaupunkiprojektin pitkäkestoisena vaikutuksena ja tehokkaana tapana imagoitua kansainvälisesti luovaksi kulttuurimaakunnaksi. Imago ja edelläkävijyys rakennetaan teoilla.
- *Kulttuurilla terve Varsinais-Suomi:* Kulttuurin ja terveyden suhdetta on kehitettävä. Varsinais-Suomessa voidaan käynnistää laaja pilottihanke, jossa kehitetään kulttuuritoimen, nuorisotoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyötä. Tällaisia hankkeita sisältyy jo 2011-projektiin ja niiden vakiinnuttamiseen ja juurruttamiseen on panostettava. Yhteistyöhön

voidaan osallistaa myös yhdistykset (kolmas sektori) sekä elinkeinoelämä luovan talouden ja hyvinvoinnin Triple/Multi Helixinä.

- *Nuori Varsinais-Suomi*: Varsinais-Suomen matkailutuotteita voidaan kehittää erityisesti nuorten elämäntapamatkailun näkökulmasta. Tämä tukee vahvasti myös alueen omien nuorten viihtymistä. Esimerkiksi Varsinais-Suomen julkiset rakennukset ja muu infrastruktuuri voidaan rakentaa niin, että ne soveltuvat nuorisokulttuureihin (esimerkiksi skeittaamiseen, larppaamiseen, softaamiseen, temppupyöräilyyn, kaikenlaiseen dataamiseen, konsertteihin yms. tapahtumiin jne.). Haasteena on jatkuvasti muuttuvien alakulttuurien tukeminen ja innostaminen (nuorten luovuuden mahdollistaminen).
- *Jokaiselle varsinaissuomalaiselle henkilökohtainen kulttuuriohjelma*. Varsinais-Suomeen (esimerkiksi Turku Touringiin) tarvitaan henkilöitä (travel/leisure trainereita), jotka keräävät asiakkaille henkilökohtaisen henkisen hyvinvoinnin ohjelman. Palvelua voivat käyttää myös matkailijat.
- Matkailussa on panostettava erityisesti Tukholman/Ruotsin ja Pietarin/Venäjän markkinoille sekä saaristomatkailun kehittämiseen. Lisäksi on käynnistettävä kansainvälinen yhteistyöhanke Itämeren helmien (rantakaupunkien) yhteismarkkinointiin esimerkiksi Aasian ja Etelä-Euroopan suuntaan. Haasteena on kehittää Itämeren matkustajaristeilijätoimintaa. Matkailun kärkihankkeena on toteutettava myös kaikkien Varsinais-Suomen matkailupalvelujen virtuaalisointi. Portaalit on saatava Web 2.0 aikaan: internetsivuista on kehitettävä sosiaalista mediaa ja niihin on rakennettava etäpalvelua ja asiakaslähtöistä käytettävyyttä.

AIKAISEMPIA TUTU-eJULKAISUJA

- 1/2010 Hietanen, Olli: Taustamateriaalia Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelman päivitykseen.
- 15/2009 Hietanen, Olli - Kuusisto, Rauno & Siivonen, Katriina: Matkailun ja elämystuotannon toimialan visiot ja ennakointi -ohjelman väliraportti.
- 14/2009 Hietanen, Olli: Varsinais-Suomen elinkeinostrategiaprosessin tulevaisuusverstaat – PESTE Futures Lab.
- 13/2009 Salonen, Sofi (ed.): Grasping the Future - a Challenge for Learning and Innovation. Proceedings of the Conference “Grasping the Future – a Challenge for Learning and Innovation”, 1–3 October 2008, Helsinki, Finland.
- 12/2009 Hietanen, Olli & Pihlavisto, Petri: Salon seudun sosiaali- ja terveystoimen tulevaisuus selvitys.
- 11/2009 Luukkanen, Jyrki – Vehmas, Jarmo – Karjalainen, Anne & Panula-Ontto, Juha: Energiaskenaarioita vuoteen 2050. Katsaus energia-alan haasteisiin, mahdollisuuksiin ja vaikutuskeinoihin.
- 10/2009 Luukkanen, Jyrki – Vehmas, Jarmo – Mustonen, Suvisanna – Allievi, Francesca – Karjalainen, Anne – Värttö, Mikko & Ahoniemi, Maria: Finnish Energy Industries – Energy Scenarios and Visions for the Future. Background Report.
- 9/2009 Inkinen, Sam & Kaivo-oja, Jari: Understanding Innovation Dynamics. Aspects of Creative Processes, Foresight strategies, Innovation Media and Innovation Ecosystems.
- 8/2009 Hietanen, Olli – Ahvenainen, Marko – Lauttamäki, Ville & Nurmi, Timo: Poliisiammattikorkeakoulun tulevaisuusverstaat. Loppuraportti.
- 7/2009 Koskela, Marileena & Vinnari, Markus (eds.): Future of the Consumer Society. Proceedings of the Conference “Future of the Consumer Society”. 28–29 May 2009, Tampere, Finland.
- 6/2009 Lauttamäki, Ville: Sosiaali- ja terveystoimen tulevaisuuden palvelutarpeita. Loppuraportti Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tulevaisuustyöskentelystä 2008.

TUTU-eJULKAISUJA 2/2010

Olli Hietanen

ONNELLINEN VARSINAIS-SUOMI

- eli visio ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästä Varsinais-Suomesta

ISBN 978-952-249-038-4

ISSN 1797-132

Varsinais-Suomen liitto
Egentliga Finlands förbund
Regional Council of Southwest Finland